

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента

ДЕРБАК ОЛЬГИ АНАТОЛІЇВНИ

на дисертаційну роботу

ПІВНЯ ЯРОСЛАВА ВЯЧЕСЛАВОВИЧА на тему

**«ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
БАКАЛАВРІВ ЕКОНОМІКИ ЗАСОБАМИ ВІДКРИТОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»,**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі
знань 01 – Освіта / Педагогіка

за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. Актуальність теми дисертації

Півня Ярослава Вячеславовича визначається необхідністю переосмислення змісту професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки в умовах інтенсивного оновлення знань і технологій. Сучасна економічна діяльність характеризується високою динамікою, інформаційною насиченістю та потребою у швидкому прийнятті рішень, що безпосередньо зумовлює зростання ролі здатності фахівця до самостійного навчання й професійного самовдосконалення.

У цьому контексті самоосвітня компетентність постає не як додатковий компонент підготовки, а як її внутрішній механізм, що забезпечує сталість професійного розвитку. Водночас у практиці вищої економічної освіти самоосвітня діяльність студентів часто залишається фрагментарною, не завжди методично підтриманою та недостатньо інтегрованою у зміст професійної підготовки.

Особливого значення набуває питання використання потенціалу відкритого інформаційного освітнього середовища. Попри активне впровадження цифрових ресурсів і платформ, їх застосування переважно має інструментальний характер і не завжди орієнтоване на системне формування здатності навчатися впродовж життя та реалізовувати самонавчання як стиль життя. Таким чином, виникає потреба в науково обґрунтованому визначенні педагогічних умов та розробленні цілісної методики, що забезпечує цілеспрямований розвиток цієї якості в майбутніх економістів.

Як слушно підкреслює автор, існуючі суперечності між потенціалом відкритого освітнього простору та рівнем його педагогічної реалізації у підготовці бакалаврів економіки зумовлюють необхідність комплексного дослідження зазначеної проблеми. Тож обрана тема є обґрунтованою, своєчасною та відповідає актуальним викликам розвитку вищої економічної освіти.

Актуальність і востребованість дисертаційної праці Півня Я.В. підтверджується фактом того, що дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри психології та педагогіки ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» у частині наукових тем «Теоретичні та методичні засади

моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» та «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації Півня Ярослава Вячеславовича, слід відзначити високий рівень теоретичної насиченості та концептуальної продуманості роботи. Автор здійснив ґрунтовне історико-педагогічне й теоретичне осмислення проблеми самоосвіти, простеживши еволюцію відповідних ідей від античної філософії до сучасних концепцій самоспрямованого й саморегульованого навчання.

Значущим є те, що дослідження не обмежується оглядом сучасних підходів, а спирається на глибокий аналіз класичної педагогічної спадщини, ідей самодіяльності, самопізнання й безперервності освіти, представлених у працях вітчизняних і зарубіжних мислителів. Така ретроспектива дозволила авторові обґрунтувати феномен самоосвіти як багатовимірне явище, що має філософські, психологічні та педагогічні витoki.

Особливої уваги заслуговує системний аналіз сутності самоосвітньої компетентності, здійснений на основі узагальнення позицій сучасних дослідників та їх угруповання на засадах компетентнісного, діяльнісного й акмеологічного підходів. Автор не лише критично осмислює наявні трактування, а й пропонує власне бачення цієї категорії у широкому та вузькому значеннях, чітко окреслюючи її структурні компоненти, функції та місце в системі професійної підготовки майбутнього бакалавра економіки. Обґрунтованим виглядає також розмежування понять «самоосвіта», «самоосвітня діяльність», «самостійна навчальна діяльність» і «самостійна робота», що забезпечує термінологічну точність дослідження.

Вагомим свідченням наукової обґрунтованості є комплексний аналіз педагогічних умов, запропонованих різними дослідниками, та їх критичне осмислення з позицій сучасних викликів цифрової трансформації освіти. На цій основі автор формує власну систему педагогічних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки, логічно пов'язуючи їх із потенціалом відкритого інформаційного освітнього середовища.

Теоретична база дослідження відзначається широтою й міждисциплінарністю. У роботі інтегровано філософські ідеї самодіяльності й саморозвитку, концепції освіти впродовж життя, положення щодо саморегуляції, мотивації, рефлексії, педагогічної підтримки та тьюторства, а також наукові підходи до організації відкритого інформаційного освітнього середовища. Така концептуальна палітра забезпечує внутрішню логіку дослідження та переконливість сформульованих висновків.

У цілому висновки дисертації є аргументованими, логічно впливають із поставлених завдань і спираються на системний аналіз наукових джерел, що дає підстави вважати їх теоретично виваженими та науково обґрунтованими.

Наукова новизна і достовірність одержаних результатів

Достовірність результатів дисертаційного дослідження Півня Ярослава Вячеславовича забезпечується цілісністю методологічної основи, системністю

наукового пошуку, логічною узгодженістю теоретичних положень із програмою емпіричної перевірки, а також адекватністю обраних методів меті та завданням роботи. У дисертації послідовно поєднано теоретичний аналіз проблеми з її експериментальною верифікацією, що надало змогу отримати вірогідні висновки щодо ефективності запропонованих педагогічних умов і методики формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки засобами відкритого інформаційного освітнього середовища.

Методологічну основу дослідження становлять філософські ідеї щодо єдності теорії і практики, взаємозв'язку соціального й індивідуального у становленні особистості, самодіяльності, активності та саморозвитку як чинників особистісного і професійного поступу, а також принципи науковості, системності, інтегративності, неперервності, діяльнісної зорієнтованості та індивідуалізації. Теоретико-методологічний каркас роботи посилено залученням положень компетентнісного, акмеологічного, особистісно-діяльнісного, середовищного, задачного, інформаційно-цифрового, міждисциплінарного, системного й синергетичного підходів, що забезпечило багатоплановий аналіз феномену самоосвітньої компетентності та засобів її цілеспрямованого формування у відкритому інформаційному освітньому середовищі.

Важливим аргументом на користь достовірності отриманих результатів є використання взаємопов'язаного комплексу методів дослідження. ЗІЩ-поміж яких найбільш інтерес становлять ретроспективний, історико-педагогічний, понятійно-категорійний, порівняльний і змістовий аналіз, SWOT-аналіз. Принагідно слід акцентувати на тому, що обґрунтування педагогічних умов підсилено застосуванням факторного аналізу та експертної оцінки, а методи проєктування й моделювання використано для визначення структури самоосвітньої компетентності, структури відкритого інформаційного та адаптивного освітнього середовища, а також для конструювання методики формування досліджуваної компетентності. Емпіричний блок представлено методами, інтегрованими в цілісний і змістовний педагогічний експеримент, спрямований на перевірку ефективності запропонованої методики. Вірогідність емпіричних результатів підтверджено застосуванням якісного, кількісного та статистичного аналізу, зокрема χ^2 -критерію Пірсона для перевірки статистичних гіпотез.

Наукова новизна одержаних результатів має комплексний характер і логічно зосереджується навколо авторської моделі та методики як інтегративного ядра дисертаційної роботи. По-перше, у дисертації вперше теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки засобами відкритого інформаційного освітнього середовища. По-друге, відповідно до визначених умов розроблено інтегративну динамічну структурно-функціональну модель методики формування самоосвітньої компетентності, що забезпечує внутрішню узгодженість теоретико-методологічних засад, змістово-процесуальних рішень і контрольних-оцінювальних процедур, ґрунтується на принципах ціннісно-сміслової спрямованості, системності, персоніфікації, інтеграції, мобільності, адаптивності, рефлексивності, партнерської взаємодії, гейміфікації,

інноваційності, розвитку самоосвітньої діяльності, зважає на положення компетентнісного, акмеологічного, особистісно-діяльнісного, інклюзивного, задачного, інформаційно-цифрового, міждисциплінарного, системного й синергетичного підходів. Модель об'єднує концептуальний блок як теоретико-методологічне підґрунтя (цілі, завдання, принципи, підходи, логіка формування), змістово-процесуальний блок як організаційно-діяльнісну основу (зміст, методи, форми, технології, інструменти та етапи реалізації методики у відкритому інформаційному освітньому середовищі) і контрольню-оцінювальний блок як механізм моніторингу та зворотного зв'язку (критерії, показники, рівні сформованості та діагностичний інструментарій).

Окремі аспекти новизни пов'язані з уточненням сутності самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки у широкому та вузькому значеннях, розкриттям її змісту і структури через мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, діяльнісний і рефлексивний компоненти, а також через систему вхідних компетентностей; розробленням критеріальної бази сформованості самоосвітньої компетентності (мотиваційно-аксіологічний, інформаційно-технологічний, особистісно-рефлексивний, системно-інструментальний критерії), що забезпечило коректність діагностики та порівнянність даних на різних етапах експерименту.

Загалом дисертаційне дослідження характеризується методичною виваженістю, внутрішньою узгодженістю наукових положень і процедур емпіричної перевірки, що дозволяє розглядати отримані результати як науково обґрунтовані, достовірні та такі, що мають виразну наукову новизну, зосереджену передусім у розробленій моделі та методиці формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки засобами відкритого інформаційного освітнього середовища.

Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання

Дисертаційне дослідження Півня Ярослава Вячеславовича містить науково обґрунтовані положення, що розширюють сучасні уявлення про формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки в умовах цифрової трансформації освіти та відкритості освітнього простору. Отримані результати мають значення як для розвитку теорії професійної підготовки фахівців економічного профілю, так і для вдосконалення практики організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

У науковому вимірі значущість роботи полягає в системному уточненні сутності та структури самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки, розробленні її критеріального апарату та концептуальному обґрунтуванні можливостей відкритого інформаційного освітнього середовища як чинника її формування. Важливо, що дослідження не обмежується декларативним описом умов і засобів, а пропонує інтегративну структурно-функціональну модель і поетапну методику, що можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для модернізації освітніх програм економічних спеціальностей і адаптовані до підготовки фахівців інших галузей знань.

Практична значущість роботи безпосередньо пов'язана з розробленням і реалізацією програми дослідно-експериментальної роботи, яка постає не лише

як інструмент перевірки гіпотез, а як реальний механізм упровадження методики в освітній процес. Дослідно-експериментальна діяльність була побудована на поетапній реалізації структурно-функціональної моделі та передбачала конкретизацію і корекцію її концептуального, змістово-процесуального й контрольного-оцінювального блоків відповідно до цілей професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки. Модульне структурування навчального матеріалу за діагностично-аналітичним, мотиваційно-цільовим, змістово-діяльнісним і рефлексивно-оцінювальним модулями забезпечило логіку поступового формування самоосвітньої компетентності та її системний моніторинг за визначеними критеріями.

У процесі реалізації методики було апробовано механізми адаптації студентів до самоосвітньої діяльності у відкритому інформаційному освітньому середовищі, інтегровано ресурси формальної, неформальної та інформальної освіти, запроваджено інструменти цифрового супроводу, зокрема е-портфоліо, освітню аналітику, проєктні й кейсові завдання на основі відкритих ресурсів. Дослідно-експериментальна робота фактично стала майданчиком перевірки дієвості запропонованих педагогічних рішень і підтвердила їх результативність у зміні рівнів сформованості самоосвітньої компетентності.

Вагомими прикладними результатами є розроблення та впровадження вибіркової дисципліни «Економічна освіта в цифровому вимірі» (3 кредити ЄКТС), тренінг-курсу «Інформаційна гігієна та тайм-менеджмент економіста у відкритому цифровому середовищі» (6 год.), а також методичного семінару для науково-педагогічних працівників «Організація та підтримка самоосвітньої діяльності студентів у відкритому освітньому середовищі: інструменти, кейси, практики» (12 год.). Розроблені методичні матеріали, інструктивні карти, алгоритми самоосвітніх дій, кейси, сценарії занять, добірки МООС і цифрових сервісів, а також засоби моніторингу рівнів сформованості самоосвітньої компетентності забезпечують відтворюваність і масштабованість запропонованої методики.

Практичне значення результатів підтверджується їх упровадженням в освітній процес чотирьох закладів вищої освіти, які готують бакалаврів економіки (ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», Криворізький національний університет, Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка, Мукачівський державний університет), що засвідчено відповідними довідками.

Отже, дисертаційна робота має вагоме теоретичне й прикладне значення, а її результати можуть слугувати підґрунтям для подальшого вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх бакалаврів економіки на засадах відкритості, адаптивності та цифрової інтеграції освітнього процесу.

Оцінка структури та змісту дисертаційної роботи

Структура дисертації відповідає чинним нормативним вимогам і вирізняється логічною завершеністю та внутрішньою узгодженістю. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (242 найменування, із них 74 іноземними мовами)

та 14 додатків на 86 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 317 сторінок, із них 185 – основного тексту. Звертає на себе увагу збалансованість розділів і підрозділів, що забезпечує пропорційність теоретичного, методичного та експериментального блоків дослідження.

У вступі коректно окреслено актуальність проблеми, її зв'язок із науковими програмами, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання, представлено методи дослідження, теоретико-методологічні засади, наукову новизну та практичне значення результатів. Звертає на себе увагу чіткість формулювання наукового апарату й логічна структурованість вступної частини, що задає концептуальну рамку всій роботі.

У першому розділі «Теоретичні аспекти формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки» здійснено системний аналіз організації самоосвіти студентів економічних спеціальностей, розкрито види та напрями самоосвітньої діяльності, уточнено сутність самоосвітньої компетентності у широкому та вузькому значеннях. Позитивної оцінки заслуговує структуризація її змісту через мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, діяльнісний і рефлексивний компоненти, а також обґрунтування критеріїв і рівнів сформованості. Окремо варто відзначити аналіз структури та потенціалу відкритого інформаційного освітнього середовища у його матеріально-технологічному, організаційно-комунікаційному, ціннісно-культурному й педагогіко-методичному вимірах.

У другому розділі «Методичне забезпечення формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки засобами відкритого інформаційного освітнього середовища» логічно здійснено перехід від теоретичного осмислення проблеми до її практико-орієнтованого розв'язання. Нам імпонує наведені в роботі результати діагностики наявного стану проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки та використання потенціалу відкритого інформаційного освітнього середовища, SWOT-аналіз та факторний аналіз з подальшим обґрунтуванням педагогічних умов і моделюванням інтегративної структурно-функціональної моделі методики. Представлена модель, на нашу думку, вирізняється системністю, внутрішньою логікою та чітким розмежуванням концептуального, змістово-процесуального й контрольного-оцінювального блоків, що забезпечує її наукову завершеність.

У третьому розділі «Організація та методика проведення дослідно-експериментальної роботи» послідовно викладено програму та етапи формувального експерименту. Звертає на себе увагу модульне структурування формувального впливу, поетапність реалізації методики та системний моніторинг рівнів сформованості самоосвітньої компетентності за визначеними критеріями. Проведений кількісний, якісний і статистичний аналіз результатів засвідчив позитивну динаміку в експериментальній групі, що підтверджує ефективність запропонованої методики та обґрунтованих педагогічних рішень.

Зміст дисертації повністю відповідає заявленій темі. Автор послідовно проходить шлях від теоретичного обґрунтування проблеми до розроблення моделі, методики та експериментального підтвердження їх ефективності.

Наявність розгорнутого списку джерел і змістовних додатків посилює фундаментальність дослідження та підкреслює його прикладний вимір. Загалом робота справляє враження цілісної, методично виваженої та логічно завершеної наукової праці.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Півня Ярослава Вячеславовича належним чином відображено у 11 наукових публікаціях, із яких 10 – одноосібні. Серед них 3 статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 статтю – у закордонному науковому періодичному виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus, а також 7 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Звертає на себе увагу тематична цілісність публікацій: вони послідовно висвітлюють теоретичні засади дослідження, уточнення поняттєво-категорійного апарату, обґрунтування педагогічних умов, розроблення структурно-функціональної моделі та методики, а також результати дослідно-експериментальної перевірки її ефективності. Зміст і спрямованість наукових праць корелюють зі структурою дисертації та відображають її ключові наукові положення.

Матеріали дослідження пройшли апробацію під час участі автора в міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, що сприяло професійному обговоренню й уточненню окремих результатів. Кількість і рівень публікацій відповідають чинним вимогам МОН України до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії та засвідчують достатній рівень наукової апробації отриманих результатів.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність порушень академічної доброчесності

Дисертаційне дослідження Півня Ярослава Вячеславовича виконане за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та за структурою, змістом і оформленням узгоджується з чинними нормативними вимогами до робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Перевірка тексту за допомогою спеціалізованих програм виявлення запозичень, а також аналіз змісту дисертації й публікацій здобувача засвідчують відсутність академічного плагіату. Робота має самостійний характер і відповідає етичним стандартам наукової діяльності.

У процесі підготовки окремих ілюстративних матеріалів автор коректно використовував цифрові інструменти, зокрема сервіс ChatGPT для візуалізації окремих елементів рис. 1.4. Застосування цього інструменту мало технічний допоміжний характер і не вплинуло на самостійність наукових положень та інтерпретацію результатів.

Дисертація є результатом особистого наукового пошуку здобувача. Положення, висновки й рекомендації сформульовано автором самостійно. У роботах, виконаних у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та напрацювання, що належать здобувачеві, що коректно відображено в тексті

дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи вагомі позитивні напрацювання та здобутки Півня Я.В., наукову та практичну значущість дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне висловити певні *дискусійні моменти та зауваження*.

1. На наш погляд, у п. 2.1 дисертації значна увага приділена аналізу наукових підходів до трактування концепції та умов формування самоосвітньої компетентності. Водночас, у межах цього підрозділу варто було б ширше висвітлити власні напрацювання автора.

2. Описуючи зміст третьої педагогічної умови формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки, доцільно було б конкретизувати цифрове забезпечення, характерне саме для їхньої професійної підготовки.

Водночас висловлені зауваження мають переважно техніко-редакційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок.

На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота на тему «Формування самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів економіки засобами відкритих інформаційних освітніх ресурсів» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає п. 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 502 від 19.05.2023 р. та № 507 від 3.05.2024 р., а її автор – Півень Ярослав Вячеславович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

доцент кафедри іноземних мов
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»,
кандидат педагогічних наук, доцент

Ольга ДЕРБАК

ПІДПИС ЗАСВІДОЧУЮ

Інспектор з відділу кадрів

Дербак О.Є.

Дата « » р.

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:07:58 13.03.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія Дербак на дис Півня.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 5.5 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Рецензія Дербак на дис Півня.pdf
Розмір файлу без підпису: 5.5 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ДЕРБАК ОЛЬГА АНАТОЛІЇВНА

П.І.Б.: ДЕРБАК ОЛЬГА АНАТОЛІЇВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 3372006042

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 13:07:55
13.03.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F040000001892F0019FCECB06

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2025.08.25 13:00